

بررسی اثر تدریس بر بعدهای توسعه در میان معلمان در بندرعباس

سرولگ تقی‌پور^{*۱}

*۱- دکتری علوم سیاسی، گرایش مسائل ایران، آموزش و پرورش بندر خمیر، هرمزگان، *
sarvoltagehipoor60@gmail.com (۰۹۱۷۷۸۱۷۸۷۶)

چکیده

تدریس بخشی از روند آموزش و پرورش است که یک رشته کردارهای به سامان و از پیش برنامه‌ریزی شده را در برمی‌گیرد و هدفش پیدایش شرایط دلخواه یادگیری از سوی آموزگار است. این پژوهش با هدف بررسی اثر تدریس بر بعدهای توسعه در میان معلمان در بندرعباس در سال ۱۴۰۰ انجام گرفت شده است. پژوهش حاضر از نوع کاربردی و پیمایشی می‌باشد. در این پژوهش با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری در دسترس، تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ و برای روایی آن نیز از روایی محتوا و سازه استفاده شد که با تحلیل، نتایج آن نشانگر پایا و روا بودن پرسشنامه داشت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS و برای آزمون مدل و فرضیات از مدل سازی معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی استفاده شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که تمامی روابط بین متغیرهای پژوهش مورد تایید قرار گرفت شده است.

واژگان کلیدی: تدریس، توسعه، معلم، بندرعباس.

۱- مقدمه

بررسی عوامل موثر بر پیشرفت و ترقی و توسعه در جوامع پیشرفته نشان می‌دهد که همه این کشورها از آموزش و پرورش توانمند و کارآمد برخوردار هستند. تبلور آموزش و پرورش در تربیت نیروهای انسانی متعهد، دانشمند، متخصص و ماهر است. در دنیای امروز که علم و تکنولوژی با رشد و گسترش وسیع و جهان شمول به عنوان عامل مهم و اساسی در فرایند رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع بشری به حساب می‌آیند، نهادها و نظام‌های آموزش و پرورش نقش بسی عظیم و پر اهمیتی را به دست آورده‌اند. عنایت و توجه روز افزون به نوع و گسترش آموزش، ضرورتی انکارناپذیر است که ناشی از آهنگ سریع تغییرات در عرصه‌های مختلف فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی جوامع می‌باشد. نقش آموزش در رشد اقتصادی و افزایش سطح درآمد افراد، مقوله‌ایست که از دیرباز از دیدگاه‌های متفاوت اقتصادی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. تحلیل هزینه - فایده آموزش، کارایی و اثربخشی آن در مقوله رشد اقتصادی و توسعه، دارای سابقه‌ای بس طولانی می‌باشند. اما به نظر می‌رسد به منظور نهادی کردن مفهوم نوپای توسعه پایدار در سال‌های اخیر، نیازمند بازنگری اساسی در مفهوم آموزش سنتی هستیم تا به مفهوم آموزش توسعه‌ای و نقش آن در تعمیق هر چه بیشتر توسعه پایدار، بپردازیم. تجربه سال‌های اخیر ثابت نموده که مقوله آموزش بدون در نظر گرفتن الگوهای رفتاری و نگرشی توسعه، صرفاً موجب ارتقای اطلاعات آموزش دیدگان شده و شاید نقشی مؤثر در توسعه پایدار ایفا نمی‌کند (موسایی و احمدزاده، ۱۳۸۸). توسعه را فرایند تحول بنیادین باورهای فرهنگی، نهادهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی به منظور خلق و متناسب شدن با ظرفیت‌های جدید و ارتقاء کمی و کیفی قابلیت‌ها و توانایی‌های انسانی، آموزشی، اقتصادی و غیره دانسته‌اند که نیل به چنین مرتبه‌ای، بیش و پیش از همه، مستلزم تحول فرهنگی و ارزشی جوامع می‌باشد. مطالعات و تجربیات بین‌المللی، جملگی مبین و مؤید این نکته است که توسعه پایدار و همه‌جانبه، الزاماً باید از بستر نیروی انسانی بگذرد و پیش‌شرط توفیق، تثبیت و تداوم هرگونه توسعه و تحولی، سرمایه‌گذاری در توسعه انسانی به‌منزله رکن و هسته اصلی و محوری آن می‌باشد (امیری، ۱۳۹۶).

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

تئودر شولتز که از مهم‌ترین اقتصاددانان معاصر است و به پدر نظریه سرمایه انسانی معروف است نیز، بر اهمیت و ضرورت توجه به سرمایه انسانی در تحلیل‌های اقتصادی تأکید فراوان دارد. بنابر عقیده شولتز «توانایی‌های اکتسابی انسان‌ها مهم‌ترین منبع رشد بهره‌وری و توسعه اقتصادی سال‌های اخیر به حساب می‌آید و آموزش و پرورش به عنوان مهم‌ترین سرمایه‌گذاری در انسان، دارای مؤثرترین نقش در رشد و توسعه جوامع می‌باشد. جهان امروز دریافته است که آموزش افراد، نوعی سرمایه‌گذاری ملی است و هر کشوری که در این راه تلاش بیشتری نماید، بدون شک از رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بیشتر در آینده برخوردار خواهد شد. سرمایه انسانی که در نتیجه آموزش حاصل می‌شود، از مهم‌ترین عوامل رشد و توسعه اقتصادی به شمار می‌آید (عمادزاده، ۱۳۷۴). بنابراین هدف این پژوهش بررسی تأثیر آموزش و پرورش بر توسعه پایدار جهت دستیابی به توسعه پایدار می‌باشد. در عصر حاضر، نظام آموزشی از یک‌سو در تبدیل انسان‌ها به افرادی بالنده از لحاظ فرهنگی و اجتماعی فعال است و از سوی دیگر تأمین‌کننده دانش عمومی موردنیاز نیروی انسانی در بخش‌های گوناگون اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود. ضمن آنکه نقش مهمی در تحکیم هویت ملی، وحدت ملی و تقویت همبستگی اجتماعی از طریق اشاعه سنت‌ها، رسوم اجتماعی و ایدئولوژی‌ها ایفا می‌کند. از این رو نظام آموزشی یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های دوام و پایداری حکومت‌ها محسوب می‌شود؛ به نحوی که عدم کارکرد صحیح آن می‌تواند مولد بحران‌های مختلفی نظیر بحران هویت شود (سلیمی، ۱۳۹۱). در پژوهش فعلی نیز می‌توان مسئله پژوهش را در دو حوزه نظری و کاربردی بیان نمود. در حوزه نظری بررسی‌های پژوهش‌گر نشان می‌دهد که تاکنون کار جامعی بر روی تأثیر آموزش و پرورش بر توسعه پایدار و ابعاد آن و این‌که چه اثرات و پیامدهایی دارد انجام نگرفته است. در کشور ما نیز تاکنون پژوهش‌های زیادی در مورد روابط بین آموزش و پرورش و مفهوم توسعه پایدار و ابعاد آن صورت نگرفته است و ادبیات نظری در این زمینه غنای لازم را ندارد. در واقع مدل جامعی نیز که دربرگیرنده همه‌ی ابعاد باشد دیده نشده است. لذا با توجه به خلأ پژوهشی مشاهده‌شده در این پژوهش محقق بر آن است که توسعه پایدار در حوزه آموزش و پرورش را مورد بررسی قرار دهد و مدلی مناسب جهت تبیین آن ارائه دهد. در حوزه کاربردی نیز تجربه پژوهش‌گر در طی سال‌های تحصیل نشان می‌دهد که برخی از روش‌های آموزش نسبت به برخی دیگر اثرگذارتر هستند؛ و از آنجاکه یکی از جدیدترین و کارآمدترین روش‌های توسعه پایدار، آموزش و پرورش مناسب است، این سؤال در ذهن پژوهش‌گر جای گرفت که تأثیر آموزش و پرورش بر توسعه پایدار و ابعاد آن چگونه می‌تواند باشد؟ و همچنین اینکه آیا می‌توان بین این متغیرها و ابعاد آن‌ها روابطی مفهومی و عمیق را پیدا کرد یا نه؟ بنابراین قرار دادن این دو مسئله نظری و کاربردی در کنار هم پژوهشگر را بر آن داشت تا پژوهش فعلی را بدین صورت طراحی و اجرا نماید. شایان ذکر است که یافته‌های این پژوهش به دلیل ماهیت نظری و جامع خود، حوزه‌ی گسترده‌ای از موضوع توسعه پایدار را برای پژوهشگران و دانشجویان علاقه‌مند به این موضوع معرفی می‌نماید و همچنین با ارائه رهنمودهایی به مدیران در سطوح مختلف سازمان، آن‌ها را در اتخاذ تصمیم‌های بهینه و هدایت بهتر توسعه و آموزش یاری می‌رساند. انتظار می‌رود با انجام این پژوهش مدلی مناسب ارائه شود که بتواند مورد استفاده مدارس و رهبران آموزشی به‌خصوص در مدارس و دانشگاهیان قرار بگیرد. لذا پژوهش حاضر با هدف تأثیر آموزش و پرورش بر توسعه پایدار و ابعاد آن با هدف دستیابی به توسعه پایدار، با محوریت ادبیات موجود، بستر استفاده از مزایای منحصر به فرد توسعه پایدار در عملیات مرتبط با امور آموزشی را فراهم و مسیر توسعه کشور را هموارتر می‌کند. این پژوهش به دنبال بررسی عواملی از جمله آموزش و پرورش (توسعه فرهنگی، روش‌های زمینه‌سازی و روش‌های تربیتی) و توسعه پایدار (اجتماعی و فرهنگی) بر اساس ادغام و بررسی مدل موجود می‌پردازد. به منظور ایجاد زبان و برداشت مشترک، باید دو مفهوم آموزش توسعه‌ای و توسعه پایدار را تعریف کرد. در مفهوم جدید آموزش توسعه‌ای، انسان‌ها بایستی به کیفیتی آموزش ببینند و مجهز به شاخصه‌هایی شوند که نه تنها هیچ‌گونه مشکلی با برنامه‌های توسعه‌ای نداشته باشند، بلکه با دلسوزی و تعهد و بینشی علمی، تمام توانمندی‌ها، انرژی، تخصص و فکر خود را در راستای تحقق اهداف توسعه‌ای به کار برده و دائماً به منظور مشارکت، ارزش‌های فکری و کیفی جدیدی تولید کنند. وقتی از توسعه پایدار صحبت می‌شود، منظور توسعه‌ای است که به بقای بشر و رفاه کامل و همه‌جانبه آن می‌نگرد. توسعه پایدار با تمام زنجیره‌ها، فرایندهای پویا، منابع

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

انسانی، منابع طبیعی و نظام سخت‌افزاری جامعه در یک شکل تعاملی است و درصدد ایجاد تعامل بین حال و آینده، انسان و طبیعت و عدالت و رفاه بین و درون نسل‌هاست. با توجه به دو مفهوم فوق به نظر می‌رسد ظرفیت‌سازی آموزشی و پژوهشی با رویکردی متفاوت و میان‌رشته‌ای و بهبود ارزش‌های کمی و کیفی (ایجاد آگاهی، توسعه مهارت‌ها، تصمیم‌گیری عقلایی و غیره) کمک شایانی در سرعت بخشیدن به مفهوم توسعه پایدار و ارتقای مقوله آموزش در جامعه خواهد کرد (فرش‌باف رشیدی و جمشیدی راد، ۱۳۹۵). بیش تر صاحب نظران توسعه، توسعه همه جانبه را مهم ترین هدف توسعه در هر جامعه ای می دانند. مسلماً اگر جامعه در یک یا چند بعد خاص به توسعه دست یابد، به خاطر فقدان توسعه در زمینه ها و ابعاد دیگر ممکن است با مسائل مهمی درگیر شود. مثلاً اگر یک جامعه در حوزه علمی، تکنولوژیک و اقتصادی به توسعه برسد، اما توزیع درآمدها و فرصت ناعادلانه باشد، به لحاظ اکولوژیک دچار آلودگی شود، در حوزه شهری آلودگی هوا، ترافیک و ناهنجاری های اجتماعی را تجربه کند، دچار تبعیض قومی و تبعیض نژادی باشد، دچار فقدان مشارکت اجتماعی و سیاسی باشد، شهروندان جامعه احساس تعلق گروهی، ملی و اجتماعی نداشته باشند، یا این که افراد جامعه به دیگران اعتماد نداشته باشند، چنین جامعه ای نمی تواند یک زندگی همراه با آسایش، شادمانی و احساس خوشبختی برای شهروندان خود فراهم کند. دست یابی به آرمان معنادار بودن زندگی فردی و اجتماعی، احساس شکوفایی تمامی قابلیت های انسانی است و در توسعه ناقص چنین آرمانی تحقق نخواهد یافت. مسلماً در این فرآیند توسعه فرهنگی و توسعه اجتماعی نقش بنیادی بازی می کنند، و از آن جا که توسعه فرهنگی نقش بنیادی در تحقق توسعه همه جانبه، از جمله توسعه اجتماعی، بازی می کند، بررسی جامعه شناختی آن دارای اهمیت و ضرورت است. در این زمینه، ضرورت دارد که رابطه بین آموزش و پرورش و توسعه پایدار که خود شامل توسعه فرهنگی و توسعه اجتماعی است در ایران مورد بررسی و بازنگری انتقادی قرار گیرد؛ از این رو، این پژوهش، با هدف بررسی رابطه بین آموزش و پرورش و توسعه پایدار و ابعاد آن انجام گرفته شده است.

صادقی حسی بیگی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان بررسی نقش روش های تدریس سنتی و روش های تدریس نوین در تحول نظام آموزشی بیان کردند که امروزه به سبب پیشرفته های همه جانبه ای که در زندگی انسان صورت گرفته است، روش های تدریس و چگونگی آموختن از مهارت های فنی و حرفه ای معلمان محسوب می گردد. از مراحل مهم در طراحی آموزش، انتخاب روش تدریس است و هنرمعلم، در کیفیت انتخاب و اجرای روش های نوین تدریس است. از آنجا که دانش و اطلاعات و توانایی های افراد با هم متفاوت است. چگونگی آموزش و نحوه یادگیری نیز متفاوت خواهد بود. بنابراین، معلمان باید به انواع روش های تدریس مجهز باشند تا به فراخور وضعیت دانش آموزان، تدریس مطلوب را ارائه دهند. در دهه های اخیر تلاش های زیادی در جهان صورت گرفته تاروش های کلیشه ای و سنتی آموزشی جای خود را به روش های تازه و بدیع و مبتنی بر نیازهای فردی و اجتماعی دانش آموزان دهد. این مقاله با هدف بررسی نقش روش های تدریس در تحول نظام آموزشی و به صورت مروری کتابخانه ای صورت گرفته است با بیان قوانین و موانع یادگیری، انواع روش های تدریس سنتی و نوین و نقش آن ها در تحول نظام آموزش و پرورش کشور را مورد بررسی قرار داده است.

احمدآبادی و صفایی قیری (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان نقش روش تدریس ساخت گرایی در بهبود کیفیت تدریس بیان کردند که در زمینه تدریس به یادگیرندگان روش های مختلفی وجود دارد. هر کدام از این روش ها دارای کاربرد، جایگاه معایب و مزایای متعددی است. این با هدف نقش روش تدریس ساخت گرایی در بهبود کیفیت تدریس به انجام رسیده است. یافته ها حاکی از آن است که روش تدریس ساخت گرایی در امر یادگیری هم به دانش آموز و هم به معلم کمک می کند. این روش تدریس که جایگزینی برای روش های تدریس سنتی است، نگرش مثبتی نسبت به یادگیری ایجاد کرده و منجر به افزایش پیشرفت تحصیلی و و انگیزه یادگیری در دانش آموزان خواهد شد. بیشترین تاثیر روش ساخت گرایی در پژوهش های مختلف منوط به دروس علوم، ریاضی و شیمی است و چنانچه طبق اصول آموزشی خود پیش رود، تا حد زیادی کیفیت تدریس معلمان و یادگیری دانش آموزان را افزایش خواهد داد. نتیجه گیری: نتایج به دست آمده حاکی از آن بود که روش تدریس

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

ساخت گرایي بر عملکرد تحصيلي، انگيزه يادگيري، نگرش تحصيلي، درک مفهومي، مهارت حل مساله، يادگيري خلاقانه، يادگيري مشارکتی، يادداری و استفاده از ابزارهای چند رسانه ای مؤثر می باشد.

اسدی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان نقش روش تدریس معکوس در توسعه تفکر انتقادی بیان کرد که تدریس معکوس یکی از روش هایی می باشد که در آن معلم قبل از کلاس اسلایدهای آموزشی، فیلم و سایر محتوای درسی که از قبل آماده نموده است را در اختیار دانش آموزان قرار می دهد تا آن ها قبل از کلاس با محتوای درس جدید آشنا شده و با استفاده از منابع ارائه شده آن را فرا بگیرند. تفکر انتقادی نیز فراگیری توانایی شفاف اندیشیدن و درست قضاوت کردن، ارزیابی معقول و منطقی از رویدادهای زندگی، تلاش فکری برای پی بردن به علل رویدادها و حوادث بدون هر گونه پیش داوری فوری، داشتن نظم فکری در برخورد با مسائل پیچیده، توانایی حل مشکلات بهگونه ای منطقی، داشتن قضاوت درست در مورد مسائل مختلف، به زیر سوال بردن عادات همیشگی و مرسوم، پذیرفتن عقاید دیگران به طور چشم بسته و منفعل، توانایی تصمیم گیری بر پایه استدلال و بالاخره توانایی استدلال کردن با استفاده از شواهد و مدارک معتبر می باشد. بررسی پژوهش های متعدد نشان می دهند که استفاده از روش تدریس معکوس بر توسعه تفکر انتقادی و مؤلفه های آن [تفسیر، تحلیل، ارزیابی، استنباط، توضیح، خودگردانی] مؤثر است.

دومینیک و همکاران^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان تأثیر برنامه های توسعه تدریس در چین و هنگ کنگ SAR: استفاده از چارچوب استانداردهای حرفه ای برای تعمیق یادگیری و بهبود خودکارآمدی تدریس بیان کردند که جهانی شدن و انبوه سازی، گسترش قابل توجهی در بخش آموزش عالی در آسیا ایجاد کرده و مؤسسات را مجبور می کند تا تدریس خود را حرفه ای کنند. با این حال، اجرای صرف توسعه تحصيلي، بهبود کیفیت تدریس را تضمین نمی کند. ما یک پروژه اقدام پژوهی را گزارش می کنیم که نشان می دهد ترکیب توسعه تدریس از طریق آموزش جهانی در کنار شناخت حرفه ای از طریق مشارکت در آکادمی آموزش عالی، خودکارآمدی تدریس دانشگاهیان را در چین و هنگ کنگ SAR به طور قابل توجهی بهبود بخشید. نتایج این تحقیق نشان می دهد که توسعه حرفه ای و به رسمیت شناختن می تواند از تغییرات استراتژیک در کل بخش حمایت کند.

اوفلاهرتی و لیدی^۲ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان تأثیر آموزش و پرورش برای مداخلات توسعه پایدار بیان کردند که تأثیر آموزش و پرورش برای مداخلات توسعه پایدار توسط طرفدار سازمان ملل تعیین شده است که تمام دانش آموزان، دانش و مهارت لازم برای ارتقای توسعه پایدار را دارند. آموزش توسعه، آموزش و پرورش برای توسعه پایدار و آموزش شهروندی جهانی مداخلات آموزشی است که همه آن ها مسائل عدالت و پایداری جهانی را مطرح می کند. تحقیقات کنونی همچنان به گسترش درک ما از این زمینه را ادامه می دهد، اما بررسی های جدیدی از ادبیات مبنی بر تأثیر این مداخلات آموزشی وجود ندارد. هدف از این مقاله، بررسی تأثیر آموزش های توسعه، آموزش برای توسعه پایدار و آموزش شهروندی جهانی است. محقق ۲۴۳ پژوهش را در برابر معیارهای ورودی خاص بررسی کرد: ۱۲۷ از این پژوهش ها، ۹۹ معیار ورودی را پذیرفتند و تحت بررسی دوگانه قرار گرفتند که مطالعات بیشتری را رد می کرد. از ۴۴ مقاله نهایی که برای بررسی مورد بررسی قرار گرفت، ۲۶ مورد آموزش و پرورش برای توسعه پایدار و یا موضوعات آموزشی محیط زیست بود، ۱۲ مورد جهانی در محتوای خود، از طریق آموزش توسعه یا شهروندی جهانی و شش مداخلات آموزشی بین فرهنگی بود. در این مقاله، یک مرور کلی از ملاحظات ارزیابی یادگیری استفاده شد، شواهدی از تأثیر آن بر یادگیرندگان بررسی شد و برخی از سؤالات متدولوژیکی و آموزشی را که ناشی از بررسی است، تأیید شدند.

¹ Dominique et al

² O,Flaherty & Liddy

پاول و مهرا^۳ (۲۰۱۶) در پژوهشی تحت عنوان تأثیرات آموزش بر توسعه پایدار: یک مطالعه میکرو در ناحیه بوروان در غرب بنگال، هند بیان کردند که مقاله حاضر با هدف بررسی تأثیرات آموزش و پرورش بر توسعه پایدار در منطقه کردوان، بنگال غربی انجام شده است. این مطالعه شامل دوصد خانوار در مناطق شهری و روستایی شامل "زیر خط فقر و خط فقر بیش از حد فقر منطقه کردوان در بنگال غربی است. به عنوان یک روش آماری، از آزمون خی دو بررسی ارتباط بین آموزش و توسعه پایدار خانوارها استفاده شد. تجزیه و تحلیل همچنین شامل تکامل تاریخی و اصول آموزش و پرورش است که به توسعه پایدار کمک می‌کند. یک چارچوب مفهومی نیز برای نشان دادن نقش آموزش برای دستیابی به توسعه پایدار از طریق یک مدل سیستم توسعه داده شده است. برای تعیین میزان ارتباط بین تعلیم و توسعه پایدار با مجموعه‌ای از شاخص‌های انتخاب‌شده، از مدل رگرسیون مجله‌ی دودویی استفاده شده است. همچنان آزمون تی برای بررسی فرضیه‌ها انجام شده است که آیا تغییرات در مورد تأثیر توسعه پایدار از نظر آموزش در میان خانوارها وجود دارد یا خیر. در نهایت، نتیجه گرفته شده است که آموزش و پرورش تأثیر قابل توجهی بر توسعه پایدار خانوارهای منطقه کردوان در بنگال غربی داشته است.

بر همین اساس فرضیات پژوهش زیر ارائه شد:

فرضیه‌های اصلی

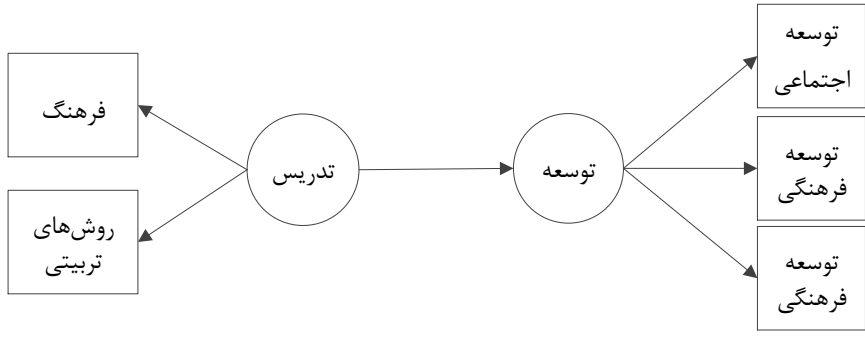
۱. آموزش و پرورش بر توسعه پایدار در جمهوری اسلامی ایران اثر معناداری دارد.

فرضیه‌های فرعی

۱. آموزش و پرورش بر توسعه اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران اثر معناداری دارد.
۲. آموزش و پرورش بر توسعه فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران اثر معناداری دارد.
۳. آموزش و پرورش بر توسعه اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران اثر معناداری دارد.

۲- روش

طرح زیر، مدل مفهومی پژوهش حاضر را در قالب یک الگوی ترسیمی، مشتمل بر دو متغیر اصلی، به تصویر کشیده است؛ و نحوه روابط میان این متغیرها را پیشنهاد می‌دهد. در این بخش این سؤال مطرح می‌شود آیا تدریس بر بعدهای توسعه در میان معلمان در بندرعباس اثر معناداری دارد؟ با در نظر گرفتن تدریس به منزله عاملی مؤثر در همگامی توسعه، تلاش شده است بهترین متغیرهای وابسته به هم برای ارائه مدل کاربردی شناسایی شود و در فرایند تغییر مدنظر قرار گیرد. در این راستا با بررسی پیشینه پژوهش و نظر خبرگان، مدل زیر ارائه گردید.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

³ Paul & Mehera

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مديريت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

تحقیق حاضر از حیث هدف یک تحقیق کاربردی و از حیث نحوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی است و از شاخه مطالعات میدانی به شمار می‌آید، همچنین روش انجام تحقیق به صورت پیمایشی از طریق پرسشنامه است. از مهم‌ترین ویژگی‌ها و مزایای این روش قابلیت تعمیم نتایج به دست آمده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه معلمان و دست‌انکاران برنامه ریزی در آموزش و پرورش استان هرمزگان می‌باشد. با روش نمونه‌گیری در دسترس و با استفاده از فرمول جامعه نامحدود کوکران و سطح خطای ۰/۰۵ حدود ۳۸۴ نفر از دانش‌آموزان شد.

$$n \geq \frac{Z^2 \alpha/2 pq}{d^2} = \frac{1.96^2 * 0.5 * 0.5}{0.05^2} \geq 384$$

بدین معنا که پرسشنامه‌های تهیه‌شده بین ۴۱۳ نفر توزیع شد و در این میان تعداد ۳۸۴ پرسشنامه توسط معلمان به صورت تکمیل‌شده برگشت داده شد. پرسشنامه پژوهش شامل دو بخش عمده است: بخش اول شامل سؤال‌های عمومی است. در این سؤال‌ها سعی شده است که اطلاعات کلی و جمعیت‌شناختی درباره پاسخ‌دهندگان گردآوری شود. بخش دوم شامل سؤال‌های اختصاصی محقق ساخته مربوط به سه متغیر اصلی پژوهش (فرهنگ سیاسی: سؤالات ۵-۱، روش‌های تربیتی: سؤالات ۱۰-۶، توسعه فرهنگی: سؤالات ۱۱-۱۵، توسعه اجتماعی: سؤالات ۲۰-۱۶) است. این بخش، شامل ۲۰ سؤال است که از پاسخ‌دهندگان خواسته شده است تا نظر خود را از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق در پاسخنامه‌ای که به صورت طیف لیکرت پنج‌گانه تنظیم شده است، مشخص نمایند. سپس برای تعیین روایی و پایایی اولیه ابزار اندازه‌گیری تعداد ۳۰ پرسشنامه بین اعضای جامعه مورد نظر توزیع شد و پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS روایی و پایایی آن محاسبه شود که نتایج نشان داد این ابزار اندازه‌گیری از روایی و پایایی لازم جهت جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز برخوردار است. برای برقراری پایایی ضریب آلفای کرونباخ باید بزرگتر از ۰/۷ باشد تا مورد قبول واقع شود که برای تمامی متغیرهای این پژوهش مقدار آن با استفاده از نرم افزار SPSS 20 محاسبه شده است و مقدار آنها بزرگتر از ۰/۷ است یعنی پرسشنامه استفاده شده از پایایی قابل قبولی برخوردار است. این مقادیر برای هر یک از متغیرها و کل پرسش نامه در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. پایایی ابزار تحقیق

متغیر	تعداد گویه‌ها	ضریب آلفای کرونباخ
تدریس	فرهنگ	۰/۹۰
	روش‌های تربیتی	۰/۸۵
توسعه	توسعه فرهنگی	۰/۸۴
	توسعه اجتماعی	۰/۸۶
	توسعه اقتصادی	۰/۸۸
کل پرسشنامه		۰/۸۷

همچنین به منظور تعیین روایی محتوا، پرسشنامه در اختیار تعدادی از اساتید و صاحب‌نظران در این زمینه قرار گرفت و تغییرات لازم انجام پذیرفت و برای تحلیل عاملی داده‌ها و روایی سازه از شاخص کفایت نمونه‌گیری (KMO) و آزمون بارتلت استفاده شد. از آنجایی که مقدار قابل قبول برای شاخص KMO بیشتر از ۰/۵ می‌باشد و سطح معناداری در آزمون بارتلت نیز باید کمتر از ۵ درصد باشد و با توجه به نتایج بدست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS 20 می‌توان به این نتیجه رسید که تمامی متغیرها و سؤالات از روایی سازه خوبی برخوردار هستند. جدول شماره ۲ این نتایج را نشان می‌دهد.

جدول ۲. روایی پرسشنامه

متغیر	شاخص کفایت نمونه گیری	آزمون بارتلت	مقدار ویژه	واریانس تبیین شده
فرهنگ	۰/۸۸	۰/۰۰۰	۳/۶۰	۷۲/۰۴
روش های تربیتی	۰/۸۱	۰/۰۰۰	۳/۲۰	۶۴/۱۸
توسعه اجتماعی	۰/۸۶	۰/۰۰۰	۳/۴۱	۶۸/۲۰
توسعه فرهنگی	۰/۸۰	۰/۰۰۰	۳/۲۸	۶۵/۶۷
توسعه اقتصادی	۰/۸۲	۰/۰۰۱	۳/۱۲	۶۲/۴۳

۳- یافته ها

در این تحقیق، جهت تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیه های پژوهش از آزمون مدل سازی معادلات ساختاری (SEM) استفاده شده است. همچنین برای سنجش پایایی مدل از ضریب آلفای کرونباخ و برای سنجش برازش مدل ارائه شده و روایی پرسشنامه نیز از تحلیل عاملی تاییدی (CFA) استفاده شده است. بدین صورت که پس از جمع آوری کامل داده های تحقیق، داده های جمع آوری شده به نرم افزار SPSS انتقال داده شده و از آمار توصیفی برای تهیه جداول و نمودارها جهت توصیف نمونه انتخاب شده از جامعه آماری استفاده شده است. به منظور بررسی فرضیات پژوهش و آزمون مدل نیز از نرم افزار SMART PLS که یکی از انواع روش های مدل سازی معادلات ساختاری (SEM) است، استفاده شده است.

در پژوهش حاضر یک نمونه ۳۸۴ نفری از پاسخگویان مورد مطالعه قرار گرفتند. متغیرهای جمعیت شناختی آنها در جدول شماره ۳ نشان داده شده است و یافته های توصیفی مربوط به متغیرهای اصلی پژوهش نیز در جدول شماره ۴ آورده شده است.

جدول شماره ۳. یافته های توصیفی درباره ی متغیرهای جمعیت شناسی

متغیر	نوع	تعداد	درصد
سن	۳۰ سال به پایین	۴۲	۱۰/۹
	۳۱ تا ۴۰ سال	۱۹۶	۵۱
	۴۱ تا ۵۰ سال	۱۲۶	۳۲/۸
	۵۱ سال به بالا	۲۰	۵/۲
تحصیلات	فوق دیپلم و پایین تر	۴۹	۱۲/۸
	لیسانس	۲۷۹	۷۲/۷
	فوق لیسانس و بالاتر	۵۶	۱۴/۶
وضعیت تاهل	مجرد	۹۲	۲۴
	متاهل	۲۹۲	۷۶

همانگونه که در جدول شماره ۳ مشخص است اکثریت پاسخگویان در رده سنی ۳۱ تا ۴۰ سال قرار دارند همچنین میزان تحصیلات بیشتر آنان لیسانس است و از لحاظ تاهل هم اکثریت پاسخگویان متأهل می باشند.

جدول ۴. شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر		میانگین		انحراف معیار		آزمون کولموگروف-اسمیرنوف
تدریس	فرهنگ	۴/۱۱	۰/۷۵	۰/۸۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	روش های تربیتی	۴/۲۱		۰/۷۴		

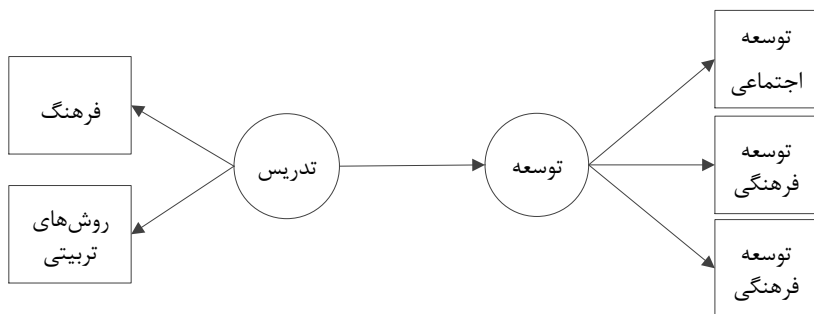
۰/۰۰۰		۰/۸۱	۳/۹۴	توسعه اجتماعی	توسعه
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۷۹	۴/۰۳	توسعه فرهنگی	
۰/۰۰۰		۰/۷۵	۴/۰۱	توسعه اقتصادی	

با توجه به داده‌های جدول ۴، بیشترین میانگین مربوط به متغیر وجه فرهنگی هویت و کمترین میانگین مربوط به متغیر اقدار ملی می باشد و بیشترین انحراف معیار مربوط به متغیر اقتدار ملی و کمترین مقدار انحراف معیار مربوط به متغیر وجه فرهنگی هویت می باشد. همچنین با توجه به مقادیر بدست آمده از آزمون کولموگروف-اسمرینف که همگی آنها زیر ۰/۰۵ می باشند مشخص می شود که داده های مورد استفاده از توزیع نرمال برخوردار نیستند و بنابراین جهت تحلیل عاملی و آزمون فرضیات باید از نرم افزار اسمارت PLS استفاده شود. در جدول ۵ ضرایب همبستگی متغیرهای تحقیق ارائه شده است.

جدول ۵. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۰/۴۵**	۰/۶۰**	۰/۷۹**	۰/۶۶**	۰/۶۷**	۰/۵۲**	۱	فرهنگ
۰/۷۶**	۰/۶۹**	۰/۷۶**	۰/۶۳**	۰/۶۵**	۱		روش‌های تربیتی
۰/۲۳**	۰/۷۷**	۰/۷۲**	۰/۳۷**	۱			توسعه اجتماعی
۰/۴۷**	۰/۷۱**	۰/۴۶**	۱				توسعه فرهنگی
۰/۵۴**	۰/۷۶**	۱					توسعه اقتصادی
۰/۴۴**	۱						آموزش و پرورش
۱							توسعه پایدار

با توجه به داده‌های جدول ۵ ضریب همبستگی بین همه متغیرها در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار می‌باشد. با این وجود همه شرایط لازم برای تحلیل عاملی محیاست و در نتیجه آزمون مدل و فرضیات انجام می‌شود. در نمودار ۱ مدل آزمون شده پژوهش نشان داده شده است.

شکل ۲. الگوی آزمون شده پژوهش

شکل شماره ۳ مدل نهایی پژوهش در حالت تخمین ضرایب مسیر است و شاخص‌های ارائه شده در زیر آن بیانگر مهمترین شاخص‌های برازندگی هستند و نشان می‌دهند که الگو در جهت تبیین و برازش از وضعیت مناسبی برخوردار است. شاخص‌های برازش مدل به این دلیل باید محاسبه شوند که تعیین کنند آیا مدل تدوین شده بر اساس چهارچوب نظری و پیشینه‌ی

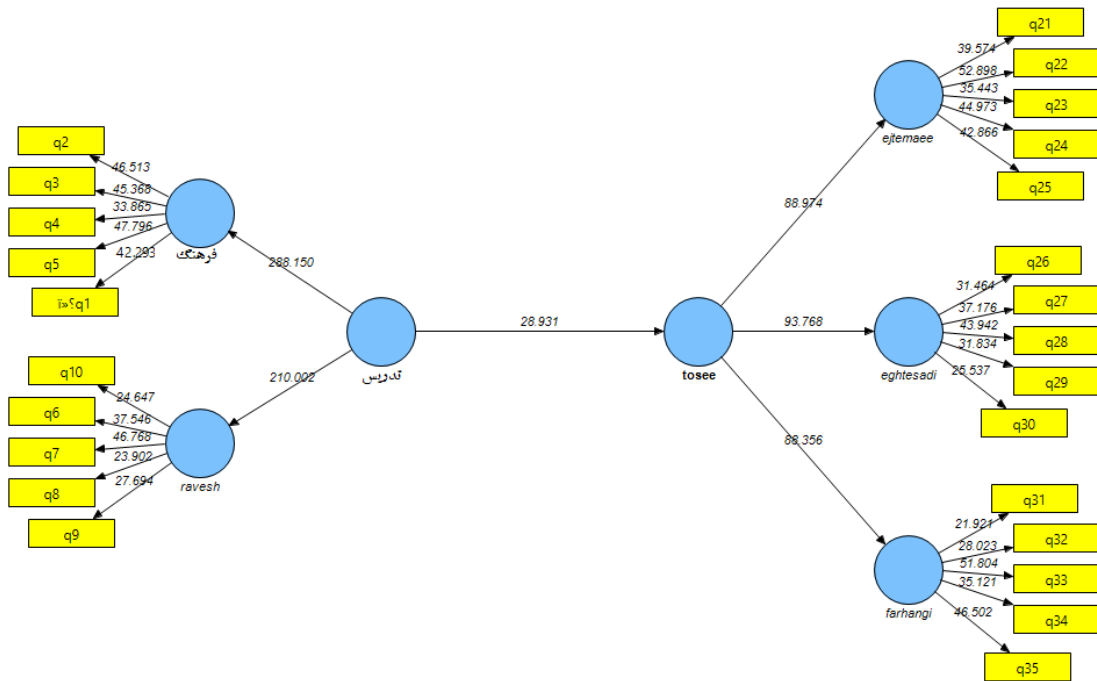
جدول شماره ۶ شاخص های برازش مدل را بر اساس خروجی نرم افزار SMART PLS نشان می دهد.

جدول شماره ۶- شاخص های برازش مدل

R ²	پایایی مرکب		ضریب میانگین واریانس استخراج شده		متغیر	
	۰/۵۲	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۷۲	۰/۶۳	فرهنگ
۰/۹۰		۰/۶۴		روش های تربیتی		
۰/۹۱		۰/۹۵	۰/۶۸	۰/۵۵	توسعه اجتماعی	توسعه
۰/۹۱			۰/۶۶		توسعه فرهنگی	
۰/۸۹			۰/۶۲		توسعه اقتصادی	

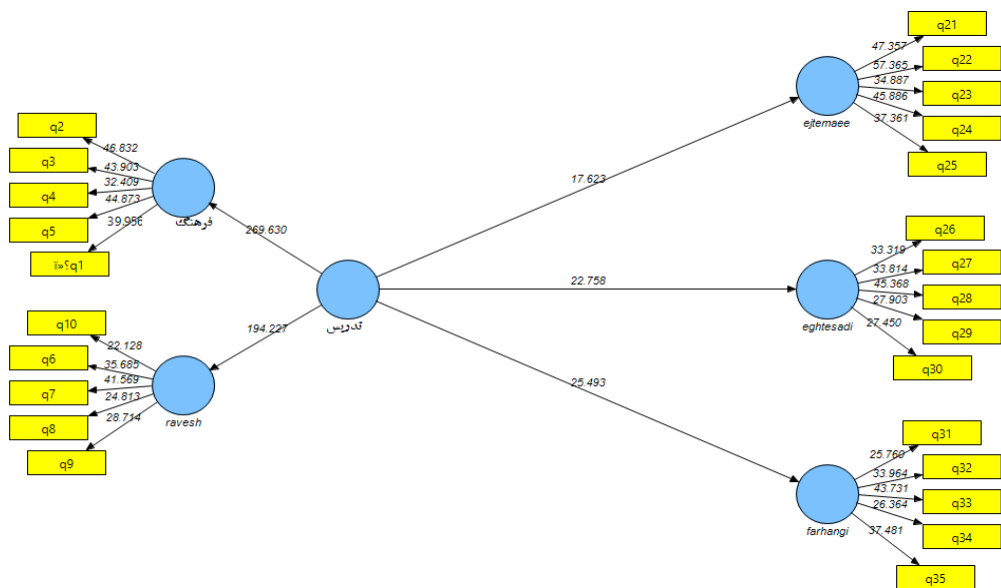
مقادیر بدست برای شاخص ها حاکی از آن است که داده های جمع آوری شده از مدل مفهومی پژوهش حمایت می کند. همانطور که در جدول زیر مشخص است برای تمامی متغیرها مقدار ضریب میانگین واریانس استخراج شده بالاتر از ۰/۵۰ است مقدار ۰/۵۰ حد پایین برای این شاخص است که مقدار آن برای متغیرها نباید کمتر از آن باشد. شاخص پایایی مرکب نیز برای تمامی متغیرها از ۰/۸۰ بالاتر است که نشان دهنده این است که سازه های به کار رفته در مدل دارای پایایی خوبی هستند و در نهایت شاخص برازش کلی مدل آورده شده که در صورتی که مقدار این شاخص از ۰/۵۸ بالاتر باشد نشان دهنده این است که مدل به کار گرفته شده دارای برازش خوبی است به این معنی که داده های جمع آوری شده مدل مفهومی پژوهش را حمایت می کند و مدل مورد نظر به واقعیت نزدیک است.

نتایج آزمون فرضیه های پژوهش بر مبنای مدلسازی معادلات ساختاری در جدول شماره ۷ و شکل های شماره ۶ و ۷ نشان داده شده است. همانطور که در این جدول ملاحظه می شود با توجه به آماره t ، تمامی فرضیه های پژوهش در سطح اطمینان ۹۹ درصد مورد تایید قرار گرفته اند. قضاوت براساس آماره t به این صورت است که اگر مقدار این آماره بین ۱,۹۶ تا ۱,۹۶- باشد فرضیه مورد نظر رد است اگر مقدار این آماره در این بازه قرار نگیرد فرضیه پژوهش پذیرفته است و اگر مقدار آماره t در بازه بزرگتر از ۲,۵۸ و کوچکتر از ۲,۵۸- باشد فرضیه پژوهش در سطح اطمینان ۹۹ درصد مورد پذیرش قرار می گیرد. با توجه به توضیحات داده شده و نتایج بدست آمده از پژوهش مشخص می شود که تمامی فرضیه های پژوهش در سطح اطمینان ۹۹ درصد تایید شده است. و با توجه به ضرایب مسیر نیز می توان به این نتیجه رسید که تاثیر متغیرهای مستقل بر وابسته در مدل و فرضیه های پژوهش مثبت می باشد چرا که ضرایب مسیر همگی مثبت می باشند. ضریب مسیر به این معنی است که به ازای یک درصد تغییر در متغیر مستقل، متغیر وابسته چه مقدار تغییر می کند که میزان این تغییر به اندازه ضریب مسیر تعلق گرفته به آن می باشد.

شکل شماره ۶- مدل مفهومی پژوهش در هنگام تایید فرضیه اصلی پژوهش بر اساس خروجی نرم افزار pls

همانطور که در شکل شماره ۵ مشخص می باشد فرضیه اول پژوهش یعنی تاثیر آموزش و پرورش بر توسعه پایدار با توجه به مقدار آماره $t=28.931$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد مورد تایید قرار گرفته است و این بدین معنی است که از دیدگاه پاسخگویان تدریس نیروی انسانی کارآمد و توانا یکی از عوامل موثر جهت دستیابی به توسعه که لازمه پیشرفت پی در پی هر جامعه ای است می باشد.

شکل شماره ۷- مدل مفهومی پژوهش در هنگام آزمون فرضیات دوم و سوم پژوهش بر اساس خروجی نرم افزار pls

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

با توجه به شکل شماره ۶ مشخص می شود که فرضیه های دوم، سوم و چهارم پژوهش تایید شده است، یعنی با توجه به مقادیر آمار t برای فرضیه های فوق به ترتیب برابر است با ۱۷/۶۲ و ۲۲/۷۶ و ۲۵/۴۹ مشخص می گردد که این فرضیه های در سطح اطمینان ۹۹ درصد مورد تایید قرار گرفته اند و این بدین معنی است که تدریس مورد استفاده در تمامی سطوح مدرسه و دبیرستان و دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی تاثیر زیادی بر شکل گیری شخصیت و هویت دانش آموزان و دانش آموخته گان داشته که خود منجر به پرورش افراد توانمندی شده که می توانند زمینه ساز توسعه در کشور باشند.

در زیر همچنین جدول شماره ۷ خلاصه نتایج آزمون کلیه فرضیات را نشان می دهد.

جدول شماره ۷- خلاصه نتایج آزمون فرضیه های پژوهش

شماره	فرضیه ها		شاخص ها	ضریب مسیر	آماره t	نتیجه آزمون
	تدریس	←				
۱	تدریس	←	فرهنگ	۰/۷۸	۲۸/۹۳	تایید فرضیه
۱-۱	تدریس	←	توسعه اجتماعی	۰/۷۹	۱۷/۶۲	تایید فرضیه
۲-۱	تدریس	←	توسعه فرهنگی	۰/۷۳	۲۲/۷۶	تایید فرضیه
۳-۱	تدریس	←	توسعه اقتصادی	۰/۷۴	۲۵/۴۹	تایید فرضیه

۴- بحث و نتیجه گیری

اگر چه نقش آموزش در هر جامعه ای کاملاً مشخص و محرز می باشد، اما طی سال های طولانی که دولت ها به هزینه فایده اقتصادی این امر پرداخته اند، کمتر به چگونگی ارتقای کیفی آن در راستای توسعه محوری جامعه اهمیت داده اند. امروزه مفهوم توسعه پایدار به عنوان یکی از مهمترین دغدغه های جامعه، مطرح بوده و از این رو پرداختن جدی به این بحث، هم از جهت آموزش و هم توسعه بسیار جدی می باشد. آموزش توسعه ای در واقع با مطرح نمودن شاخصه های هرچند کوتاه و مختصر، کمک شایانی به گسترش مفهوم توسعه پایدار می نماید. بر این اساس به نظر می رسد آموزش در کشورهای در حال توسعه در صورتی که ویژگی های زیر را داشته باشد، به توسعه پایدار کمک خواهد کرد:

- مهارت های شغلی و زندگی را آموزش دهد؛
- خلاقیت و نوآوری را پرورش دهد؛
- مهارت های ادراکی را تقویت کند؛
- توانایی مهارت های تصمیم گیری را افزایش دهد؛
- به پرورش و تقویت روحیه پژوهشی منجر شود؛
- توانایی ارزیابی و نظارت بر خود را افزایش دهد.

هر نظام آموزشی که خروجی آن دارای ویژگی های بالا نباشد، آموزشی غیرتوسعه ای است و نمی تواند به رفتارهایی سازگار با توسعه پایدار که اساس آن تعامل سازنده و تکاملی با طبیعت و سایر انسان ها و تضمین کننده رفاه و عدالت بین و درون نسلی است، منجر گردد.

این پژوهش به بررسی اثر تدریس بر بعدهای توسعه در میان معلمان در بندرعباس در سال ۱۴۰۰ انجام گرفت. نتایج تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که تمامی فرضیه های پژوهش در سطح اطمینان ۹۹ درصد مورد تایید قرار گرفتند بدین معنی که از آنجا که یکی از شاخص های توسعه، درونی کردن مفهوم توسعه درون و بین نسل های جامعه است، از این رو سرمایه گذاری در تدریس و تولید انسان هایی با شاخصه های علمی گرا، مهارت گرا، تغییرپذیر، سیستمی، پژوهشگر، خودنظارت و به بیان

دیگر دارای انعطاف ذهنی و تحرک اندیشه، قادر خواهد بود فرایند توسعه را در تمامی ابعاد جامعه، گسترش داده و افراد جامعه را به عنوان اصلی ترین عوامل توسعه به بهترین شکل توسعه ای آموزش داده و به ارتقای کمی و کیفی جامعه کمک کنند. از منظر دیگر، آموزش صحیح باعث می شود که افراد در برابر تغییرات نه تنها مقاومت نکنند، بلکه به دلیل داشتن انعطاف پذیری لازم، استقبال نیز نمایند؛ این پدیده خود از شاخصه های مهم در رابطه با توسعه پایدار است. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش های اوفلاهرتی و لیدی^۴ (۲۰۱۷)، پاول و مهرا^۵ (۲۰۱۶)، اولسون، گریک و راندگرن^۶ (۲۰۱۴)، ویکلیم^۷ (۲۰۰۲)، احمدی؛ اصفهانی و درویشی (۱۳۹۴)، هاشمی؛ طیبی و کیمیانی (۱۳۹۴)، یوسفی (۱۳۹۳) و ... همخوانی دارد. در نهایت می توان اینگونه بیان کرد که تحقق توسعه اجتماعی با مؤلفه هایی همچون بهبود در کیفیت زندگی، تحقق برابری و عدالت اجتماعی، نیل به یکپارچگی اجتماعی، تحقق نظام شایسته سالاری و جامعه دموکراتیک، مشارکت اجتماعی در قالب بسط انجمن ها و نهادهای مدنی و تقویت سرمایه اجتماعی، پذیرش تکثر اجتماعی و ارتقای توانمندی های انسانی در صورتی امکان پذیر خواهد شد که توسعه در ابعاد دیگر، از جمله توسعه سیاسی، توسعه اقتصادی، توسعه انسانی، و به ویژه، توسعه فرهنگی، اتفاق افتاده باشد. به بیان دیگر، مادامی که جامعه به لحاظ علمی و تکنولوژیک توسعه نیافته باشد، به لحاظ مادی و اقتصادی دچار توسعه نیافتگی، نابرابری و بی عدالتی باشد، نتواند در بین شهروندان احساس تعلق، وفاداری، امنیت، آزادی، رفاه، آسایش و خوشبختی به وجود بیاورد، از نظر اکولوژیک و طبیعی در معرض فرسایش و تخریب باشد، امید به زندگی در جامعه در سطح پایینی باشد، به لحاظ اجتماعی و فرهنگی تنوع ها و کثرت ها را نپذیرد، به ویژه، به لحاظ فکری، معرفتی، دانش و آگاهی در سطح پایینی قرار داشته باشد، نباید انتظار داشت که توسعه دست یابد. با توجه به تجربه ایران، تنها با از میان بردن موانع توسعه و فراهم آوردن شرایط آن از سوی نظام سیاسی اجتماعی می توان به توسعه، به ویژه توسعه اجتماعی، دست یافت. بنابراین باید نظام آموزشی کشور از دید توسعه پایدار مورد ارزیابی قرار گیرد، چرا که اساس توسعه پایدار کشور از کانال تدریس صحیح و با کیفیت و مطابق استانداردها و نیاز های روز می گذرد، در غیر این صورت خروجی های نظام آموزشی به عنوان عواملی ضد توسعه عمل خواهد کرد.

منابع

۱. احمدی، س. (۱۳۹۷). *اصول و روش های تربیت در اسلام* (جلد ۶). اصفهان: دانشگاه اصفهان.
۲. احمدی، غ، اصفهانی، ک، و درویشی، ع. (۱۳۹۴). نقش آموزش در توسعه پایدار و آموزش توسعه ای. سومین کنفرانس بین المللی پژوهشهای نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری. تهران.
۳. ارزانی پور، ا، و مکتبی، س. (۱۳۹۴). توسعه ی پایدار و نقش آموزش در آن. پایگاه فرهنگی هنری نار، ۲۶، ۲۰.
۴. اسدی، فائزه، ۱۳۹۹، نقش روش تدریس معکوس در توسعه تفکر انتقادی، سومین کنفرانس بین المللی مطالعات میان رشته ای روانشناسی، مشاوره و آموزش علوم تربیتی، تهران.
۵. اسماعیلی، م. (۱۳۹۷). نقش آموزش و پرورش در توسعه جوامع. *آژانس خبری تحلیلی خورنا*، (۱)۱، ۱۰.
۶. امیری، ب. (۱۳۹۶). آیا آموزش و پرورش محور توسعه کشور است؟. *خبرگزاری مهر*، (۲)۱، ۱۰.
۷. آزادمنش، ر. (۱۳۹۴). اهمیت توسعه برای افغانستان و زمینه های گذار به آن. *روزنامه افغانستان*، ۱۰ (۲۹)، ۴.

⁴ O,Flaherty & Liddy

⁵ Paul & Mehera

⁶ Olsson, Gericke & Rundgren

⁷ Weakliem

۸. بروجی، ح. (۱۳۹۵). توسعه پایدار یعنی چه؟. دیپارتمنت محیط زیست، منابع طبیعی و توسعه پایدار، (۸)، ۳۴.
۹. بهشتی، م.، ابوجعفری، م.، و فقیهی، ع. ن. (۱۳۹۵). آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن (جلد دوم). تهران: سمت.
۱۰. پدیده‌تبار، م. (۱۳۹۴). نقش آموزش در صلح و توسعه پایدار با تأکید بر کشورهای در حال توسعه. شرکت آموزشی پدیده‌تبار، ۳(۴)، ۱۱.
۱۱. حسینی، آ. (۱۳۹۶). بی هویتی فرهنگی در جهان امروز. مجله علمی پژوهش در علوم انسانی، ۲(۹)، ۲۲.
۱۲. حیدرقلی‌زاده، ب. (۱۳۹۰). توسعه اقتصادی. بیمه و اقتصاد، ۲۱(۶)، ۵۹.
۱۳. ذوعلم، ح. (۱۳۹۴). نقش پیوند خانواده و آموزش و پرورش در امر تربیت صحیح دانش آموزان. شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۳۰، ۳۲.
۱۴. رضائی، م.، و شبیری، س. م. (۲۰۱۴). تحلیلی بر نقش برنامه ریزی راهبردی در آموزش توسعه پایدار با تأکید بر ابعاد زیست محیطی. فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، ۱۶ (ویژه نامه شماره ۱)، ۴۷۱-۴۸۳.
۱۵. سبحانی‌نژاد، م.، و امیری، ز. (۱۳۹۱). تأثیر مؤلفه های برنامه درسی پنهان بر بعد سیاسی هویت اسلامی ایرانی. مطالعات قدرت نرم، ۷(۲)، ۶۳-۸۰.
۱۶. سعیدی، ب. (۱۳۹۰). نظریه های فرهنگی. مدیریت امور فرهنگی، ۹(۲)، ۷-۱۰.
۱۷. سلیمی، ج. (۱۳۹۱). هویت ملی و نظام آموزشی؛ بررسی جایگاه نظام آموزشی در تحولات هویتی. علمی - آموزشی تعلیم و تربیت، ۱(۲)، ۱۰.
۱۸. صادقی حسی بیگی، صمد، ۱۴۰۰، بررسی نقش روش های تدریس سنتی و روش های تدریس نوین در تحول نظام آموزشی، چهارمین کنگره بین المللی تحقیقات بین رشته ای در علوم انسانی اسلامی، فقه، حقوق و روانشناسی، تهران.
۱۹. عظیمی، ک. (۱۳۹۴). زمینه سازی آموزشی و پرورشی برای ظهور مهدی موعود(عج). آئینده روشن (مشرق موعود)، ۱۰(۴)، ۱-۱۰.
۲۰. عمادزاده، م. (۱۳۷۴). مباحثی از اقتصاد آموزش و پرورش؛ نقش سرمایه انسانی در رشد اقتصادی. جهاد دانشگاهی اصفهان.
۲۱. فرشلاف رشیدی، و.، و جمشیدی راد، ج. (۱۳۹۵). نقش سازمان بسیج دانش آموزی در آموزش و پرورش و جامعه پذیری سیاسی دانش آموزان. سومین کنفرانس بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی.
۲۲. گنجی، ع. (۱۳۹۶). دین سیاسی، سیاست دینی. خبرگزاری تسنیم، ۸(۴)، ۱۰.
۲۳. محمدی، ع. (۱۳۹۷). اقتدار ملی و فرامرزی انقلاب اسلامی. مجله امید/انقلاب، ۳(۷)، ۱۲.
۲۴. محمدی احمدآبادی، ناصر و صفایی قیری، فریده، ۱۴۰۰، نقش روش تدریس ساخت گرایی در بهبود کیفیت تدریس، اولین کنفرانس بین المللی علوم اجتماعی، روانشناسی، علوم تربیتی و علوم انسانی، تهران.
۲۵. موسایی، م.، و احمدزاده، م. (۱۳۸۸). آموزش توسعه ای و توسعه پایدار. راهبرد یاس شماره ۱۸، ۲۰۹-۲۲۳.

۲۶. مهدوی، س. م. ص.، و پیلتن، ف. (۱۳۸۸). بررسی جامعه شناختی نقش مدارس در شکل گیری هویت ملی دانش آموزان: مطالعه موردی دانش آموزان سال سوم و پیش دانشگاهی شهر شیراز. *مطالعات ملی*، ۴۰(۱۰)، ۸۹-۱۱۶.
۲۷. مهدی، ل. ن.، و احمد، خ. (۱۳۸۹). جایگاه هویت ملی در نظام آموزش و پرورش ایران. *تحقیقات فرهنگی ایران*، ۳(۲)، ۱۷۱.
۲۸. نجفی علمی، م. (۱۳۹۲). نقش آموزش و پرورش و خانواده در شکل گیری هویت نوجوانان. *نشریه پیوند*، ۳۷۴(۲)، ۴.
۲۹. نظری، ص.، و فتاحی، س. (۱۳۹۶). تحلیل رابطه بعد اجتماعی حمل و نقل شهری و توسعه اجتماعی در شهر تهران. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۹(۳)، ۱۰۸.
۳۰. هاشمی، س. ا.، طیبی، س. ط.، و کیمیانی، ع. (۱۳۹۴). نقش آموزش و پرورش در توسعه پایدار. *سومین کنفرانس بین المللی مدیریت چالشها و راهکارها*. تهران
۳۱. هویدا، ر.، جمشیدی کوهساری، م.، و جمشیدی کوهساری، م. (۱۳۹۰). نقش آموزش و پرورش در حل معضل بحران هویت عصر جهانی شدن با تاکید بر پرورش فرهنگ ایثار و شهادت. *همایش ملی فرهنگ ایثار و شهادت*. تهران.
۳۲. یوسفی، ا. (۱۳۹۳). جایگاه و نقش آموزش و پرورش در فرایند توسعه پایدار. *اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی تهران*.

1. Dwarka, S. (2018). What does political identity. *Quora*, 4(9), 22 .
2. Emler, N., & Frazer, E. (1999). Politics: The Education Effect. *Oxford Review of Education*, 25(1/2), 251-273 .
3. Kline, R. B. (2011), *Principles and Practice of Structural Equation modeling (3rd Edition Ed)*. New York: The Guliford Press.
4. Kline, R. B. (2005), *Principles and Practice of Structural Equation modeling (2nd Edition Ed)*. New York: The Guliford Press.
5. Meyer, A. G. (2017). The impact of education on political ideology: Evidence from European compulsory education reforms. *Economics of Education Review*, 56, 9-23. doi:<https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2016.11.003>
6. O'Flaherty, J., & Liddy, M. (2017). *The impact of development education and education for sustainable development interventions: a synthesis of the research*.
7. Olsson, D., Gericke, N., & N. Chang Rundgren, S. (2015). *The effect of implementation of education for sustainable development in Swedish compulsory schools – assessing pupils' sustainability consciousness* (Vol. 22).
8. Paul, P. K., & Mehera, C. (2016). Impacts of Education on Sustainable Development: A Micro Study in Burdwan District of West Bengal, India. *American Journal of Educational Research*, 4(7), 551-555 .
9. Quintelier, E. (2010). The effect of schools on political participation: a multilevel logistic analysis. *Research Papers in Education*, 25(2), 137-154 .
10. Weakliem, D. L. (2002). The Effects of Education on Political Opinions: An International Study. *International Journal of Public Opinion Research*, 14(2), 141 . ۱۵۷-doi:10.1093/ijpor/14.2.141.